

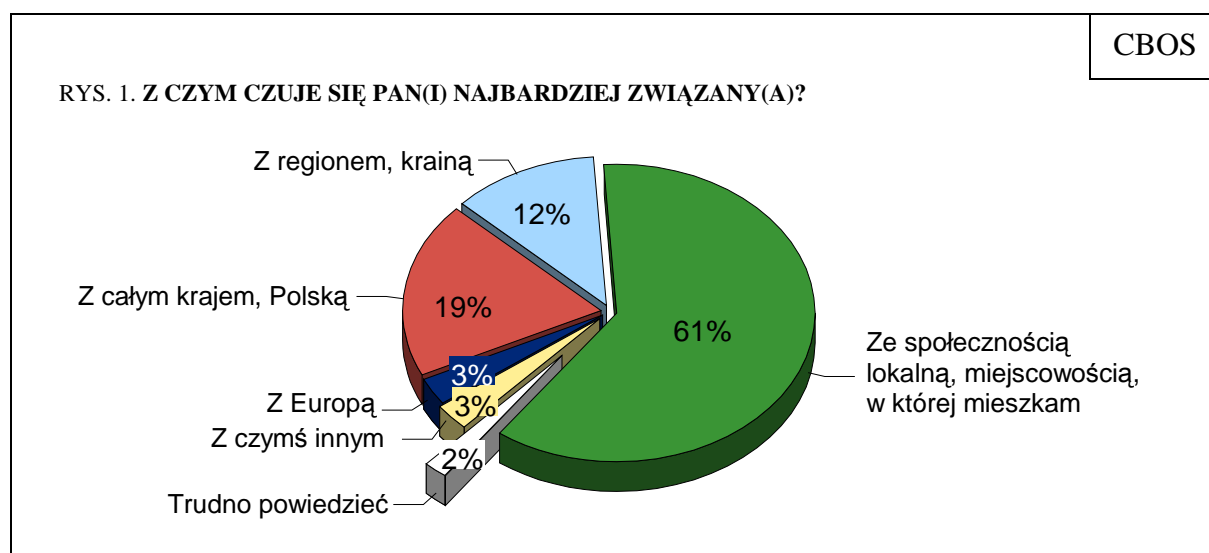
BS/151/2009

**MAŁE OJCZYZNY – POCZUCIE
PRZYNALEŻNOŚCI POLAKÓW**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Już po raz czwarty zadaliśmy Polakom pytanie, z kim lub czym czują się najbardziej związani: czy ze społecznością lokalną – miejscowością, w której mieszkają, czy ze swoim regionem (krajną), czy też z całym krajem – Polską, a może z Europą?

Tak jak w poprzednich latach najsilniejszy związek Polacy odczuwają ze społecznością lokalną, swoją miejscowością zamieszkania – takiej odpowiedzi udzieliło aż 61% respondentów¹. Na drugiej pozycji pod względem deklarowanego poczucia przynależności znalazła się Polska, z którą identyfikuje się prawie co piąty badany (19%). Ze swoim regionem, krajną najbardziej związany czuje się tylko co ósmy respondent (12%), natomiast nieliczni (3%) określają się jako silnie związani z Europą.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (233) przeprowadzono w dniach 1–6 października 2009 roku na liczącej 1096 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	X 2001	XI 2003	VI 2004	X 2009
	w procentach			
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	57	53	53	61
Z regionem, krainą	15	19	14	12
Z całym krajem, Polską	22	22	18	19
Z Europą	2	3	3	3
Z czymś innym	2	3	8	3
Trudno powiedzieć	2	1	4	2

W porównaniu z pomiarami wcześniejszymi (z lat 2001, 2003 i 2004) wyraźnie wzrosło poczucie przynależności do społeczności lokalnej i miejscowości zamieszkania – w ciągu ostatnich pięciu lat nastąpił wzrost tego rodzaju identyfikacji o 8 punktów procentowych. W tym czasie w zasadzie nie zmienił się odsetek respondentów utożsamiających się ze swoim regionem, krainą. Poczucie związku przede wszystkim z Polską również utrzymało się na poziomie z roku 2004, podobnie jak identyfikacja z Europą. Okazuje się, że pięć lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej nie osłabiło związku Polaków z krajem ani nie sprawiło, że wzrosła grupa osób definiujących swoją tożsamość jako głównie europejską. Zmalała natomiast liczba badanych deklarujących przynależność do innych grup społecznych niż wymienione, a także liczba osób niepotrafiących określić swojej przynależności.

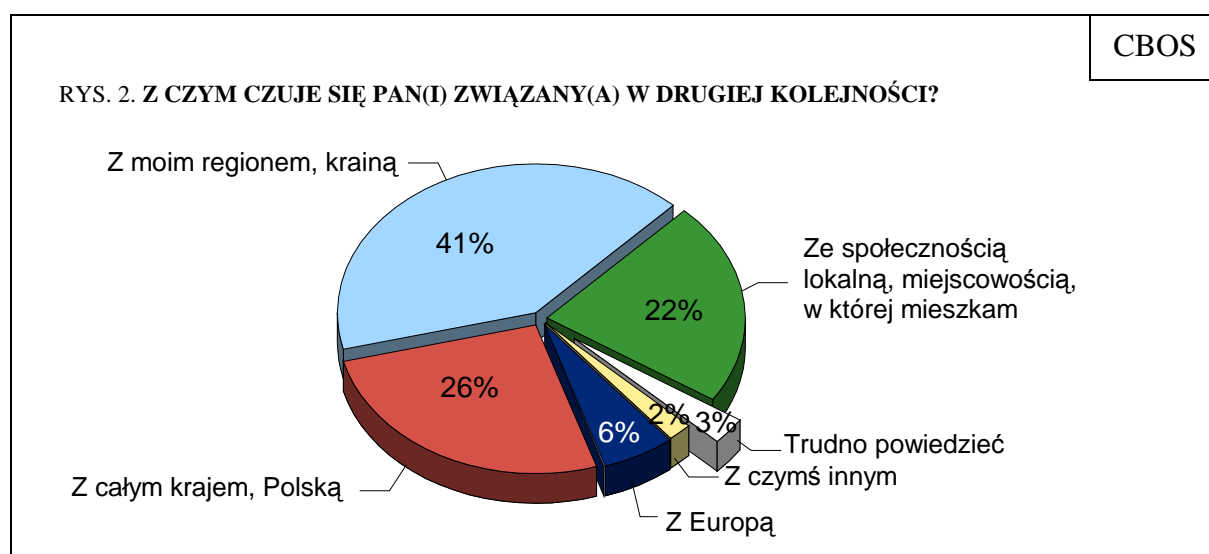
Poczucie związku ze społecznością lokalną, miejscowością zamieszkania nieco częściej deklarują kobiety niż mężczyźni (64% wobec 58%), częściej osoby starsze, zwłaszcza po 65 roku życia (70%), niż młodsze, zdecydowanie częściej mieszkańcy wsi i miast do 20 tys. ludności niż największych aglomeracji (odpowiednio: 67% i 43%), respondenci z wykształceniem podstawowym (68%), bezrobotni i renciści (po 73%), badani o dochodach na osobę w rodzinie do 750 zł i oceniający swoje warunki materialne jako złe (71%) oraz biorący udział w praktykach religijnych co najmniej raz w tygodniu (66%), wierzący i głęboko wierzący. Najwyższy odsetek deklaracji świadczących o więzi ze społecznością lokalną notujemy wśród rolników (77%), co można tłumaczyć tradycyjnym przywiązaniem tej grupy społeczno-zawodowej do ziemi.

Z Polską najczęściej identyfikują się mieszkańcy największych miast, liczących powyżej 500 tys. ludności (30%), respondenci z wyższym wykształceniem (32%), przedsiębiorcy (36%), kadra kierownicza i specjaliści (29%), uczniowie i studenci (27%),

a także osoby o dochodach *per capita* powyżej 1000 zł, dobrze oceniające własne warunki materialne. Również poglądy polityczne różnicują respondentów pod tym względem – badani o poglądach prawicowych identyfikują się z Polską częściej niż ci, którzy deklarują orientację lewicową lub centrową (odpowiednio: 26% oraz 20% i 17%).

Z kolei najsilniej związani z Europą są ankietowani z dwóch grup wiekowych: 18–24 lata i 35–44 lata (po 6%), a także mieszkańcy największych miast (5%), uczniowie i studenci (9%), respondenci z wyższym wykształceniem (5%), uzyskujący dochody na osobę w rodzinie powyżej 1500 zł (6%), nieuczestniczący w praktykach religijnych (9%) oraz identyfikujący się z lewicą (8%).

Respondentom zadano również pytanie o to, z czym czują się związani w drugiej kolejności. W tym przypadku najczęstszym wyborem był region, kraina – taką identyfikację podało 41% badanych. Nieco ponad jedna czwarta (26%) wskazała Polskę jako ważne źródło tożsamości, a niemal jedna czwarta (22%) – społeczność lokalną, miejscowość zamieszkania. W tym kontekście Europa jest istotna dla 6% Polaków.

Jeżeli policzymy odsetki osób związanych z daną grupą odniesienia w pierwszej lub w drugiej kolejności, okazuje się, że najsilniejszym źródłem identyfikacji jest dla Polaków społeczność lokalna (76%), na drugim miejscu znajduje się region, kraina – ważna dla ponad połowy badanych (52%), natomiast Polska, cały kraj jest dopiero na trzecim miejscu (43%). Poczucie przynależności do Europy w pierwszym bądź drugim wskazaniu deklaruje prawie co dziesiąty Polak (9%).

Badanie pokazało, że istnieje wyraźna zależność między pierwszym i drugim wyborem grupy odniesienia. Zależność tę obrazuje poniższa tabela.

Tabela 2

Z czym czuje się Pan(i) związany(a) w drugiej kolejności?	Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?				
	Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	Z regionem, krainą	Z całym krajem, Polską	Z Europą	Z czymś innym i „trudno powiedzieć”
	w procentach				
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	12	39	42	21	39
Z regionem, krainą	54	8	33	15	8
Z całym krajem, Polską	28	42	6	46	10
Z Europą	3	7	15	5	2
Z czymś innym i „trudno powiedzieć”	3	4	4	13	42

Dla respondentów, którzy deklarują najsilniejszą więź ze społecznością lokalną, drugim wyborem najczęściej okazuje się region, kraina. Wśród osób z najsilniejszym poczuciem przynależności do regionu na drugim miejscu znajduje się Polska, ale prawie równorzędna jest przynależność do społeczności lokalnej. Wśród respondentów najbardziej przywiązanych do kraju drugim istotnym źródłem tożsamości okazuje się społeczność lokalna. Natomiast badani, którzy czują się najbardziej związani z Europą, w drugiej kolejności deklarują związek z Polską. Interesujące jest to, że wybór Europy jako drugiego w kolejności źródła przynależności grupowej wyraźnie częściej deklarują badani najbardziej związani z Polską. Taki wynik w gruncie rzeczy nie dziwi, zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę fakt, że z Polską najsilniej związani czują się mieszkańcy dużych miast, osoby z wyższym wykształceniem oraz bardziej zamożne.

Badanie ujawniło dwa modele samoidentyfikacji Polaków: jeden – bliższy tożsamości związanej ze społecznością lokalną i regionem, krainą, drugi – bliższy tożsamości ogólnonarodowej oraz europejskiej. Pierwszy model częściej reprezentują respondenci starsi, słabiej wykształceni, ubożsi, zamieszkujący wsie i małe miasta, natomiast drugi – ludzie młodszy, mieszkańcy dużych miast, dobrze wykształceni, stosunkowo zamożni.

Respondentom zadano także pytania, które można uznać za pewnego rodzaju wskaźnik nowoczesności. Dotyczyły one korzystania z telefonu komórkowego, posiadania konta w banku, posługiwania się kartą płatniczą podczas robienia zakupów, korzystania z internetu, znajomości języka obcego oraz wyjazdów zagranicznych.

Rozkłady odpowiedzi na te pytania w zestawieniu z odpowiedziami na pytanie o poczucie przynależności grupowej potwierdzają fakt, iż osoby mniej „nowoczesne” częściej identyfikują się ze społecznością lokalną, natomiast bardziej „nowoczesne” – stosunkowo częściej utożsamiają się także z krajem, Polską oraz swoim regionem i Europą. Jak wykazały analizy danych, zależności te są istotne statystycznie.

Tabela 3

Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?	Czy Pan(i) osobiście:					
	korzysta z telefonu komórkowego?		posiada konto osobiste w banku?		posługuje się bankową kartą płatniczą podczas robienia zakupów?	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach					
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	58	73	57	70	54	67
Z regionem, krainą	14	8	15	8	13	12
Z całym krajem, Polską	20	14	20	16	22	16
Z Europą	4	2	4	2	5	2
Z czymś innym i „trudno powiedzieć”	5	4	5	5	6	3

Tabela 4

Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?	Czy Pan(i) osobiście:					
	przynajmniej raz w tygodniu korzysta z internetu?		zna przynajmniej jeden język obcy na tyle dobrze, aby porozumieć się z obcokrajowcem?		po 1989 roku wyjeżdżał(a) za granicę?	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach					
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	54	69	50	70	50	70
Z regionem, krainą	14	11	16	9	16	10
Z całym krajem, Polską	22	15	22	15	22	16
Z Europą	5	2	7	1	7	1
Z czymś innym i „trudno powiedzieć”	6	3	5	5	6	3

Podobną zależność obserwujemy analizując rozkłady odpowiedzi na pytania będące swego rodzaju wskaźnikiem mobilności zawodowej – dotyczące skłonności do przekwalifikowania się i przeprowadzki „za pracą”. Okazuje się, że osoby niemobilne są bardziej związane ze społecznością lokalną, a te, które deklarują mobilność, stosunkowo częściej identyfikują się z Polską, a także regionem, krainą oraz Europą. Również respondenci pracujący za granicą zarówno w przeszłości, jak i obecnie, a także zainteresowani podjęciem takiej pracy, stosunkowo częściej czują się związani z Polską, regionem i Europą, natomiast niepracujący nigdy za granicą i niezainteresowani podjęciem tam pracy częściej deklarują przynależność do społeczności lokalnej.

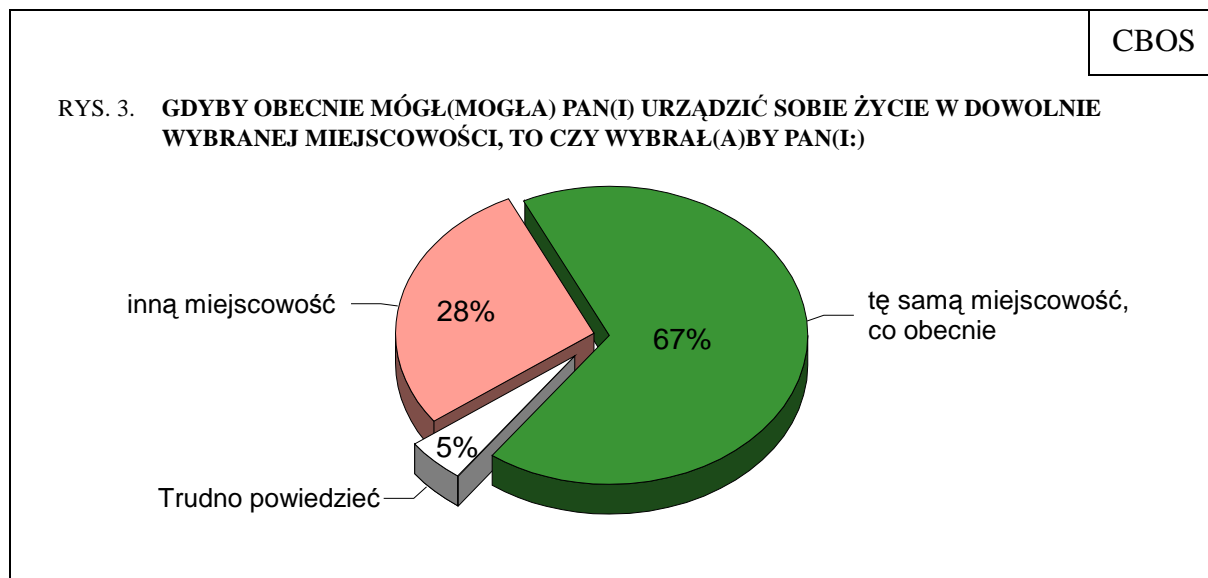
Tabela 5

Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?	Niezależnie od tego, czy Pan(i) pracuje czy nie, czy aby dostać pracę, lub zmienić pracę na lepszą, był(a)by Pan(i) skłonny(a):			
	przekwalifikować się, nauczyć nowego zawodu?		wykorzystać swój wolny czas na naukę, zwiększanie kwalifikacji?	
	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach			
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	55	71	55	71
Z regionem, krainą	14	10	14	10
Z całym krajem, Polską	21	14	21	14
Z Europą	5	2	5	1
Z czymś innym i „trudno powiedzieć”	5	4	5	4

Tabela 6

Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?	Niezależnie od tego, czy Pan(i) pracuje czy nie, czy aby dostać pracę, lub zmienić pracę na lepszą, był(a)by Pan(i) skłonny(a):					
	dojeżdżać do innej miejscowości?		przeprowadzić się do innej miejscowości?		wyjechać za granicę?	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach					
Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	56	68	48	66	52	65
Z regionem, krainą	14	10	16	11	13	12
Z całym krajem, Polską	21	16	23	17	22	18
Z Europą	5	2	7	2	8	2
Z czymś innym i „trudno powiedzieć”	4	4	7	4	6	4

Odpowiedzi na kolejne pytanie można uznać za sprawdzian siły związku ze społecznością lokalną. Można przypuszczać, że wpływają na nie także inne czynniki, np. przekonanie, że w innej miejscowości żyłoby się lepiej, że można byłoby znaleźć lepszą pracę czy też po prostu marzenia o innym życiu i rozpoczęciu wszystkiego od nowa.

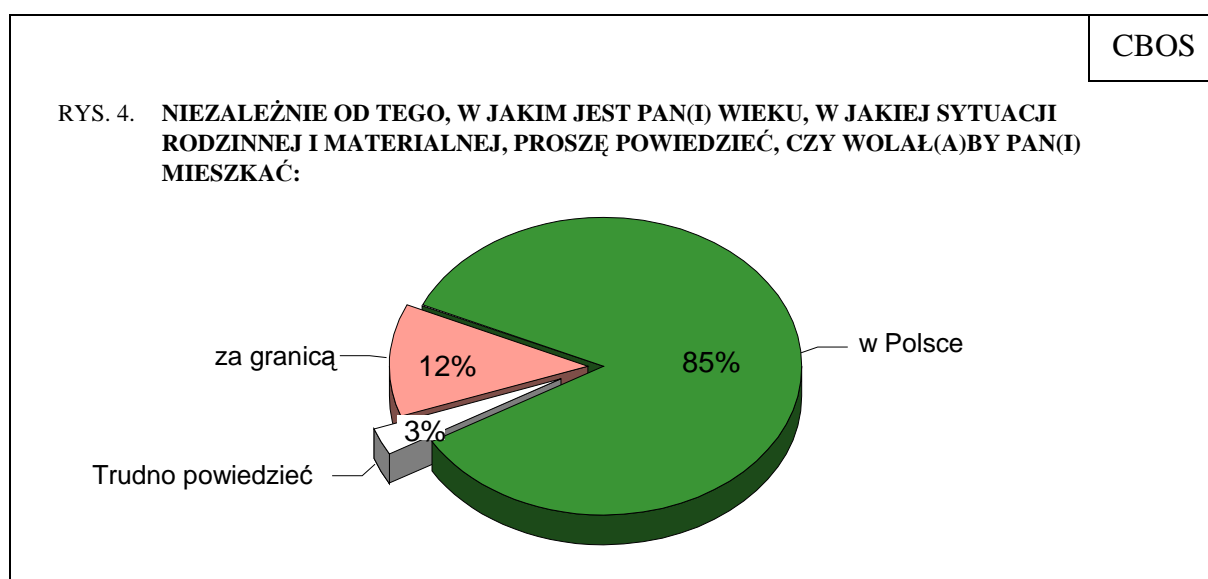
Okazuje się, że tak jest w istocie – przywiązanie do społeczności lokalnej różnicuje odpowiedzi na to pytanie. Wśród respondentów, którzy są najbardziej związani ze swoją społecznością lokalną, aż trzy czwarte nie chciałoby urządzać sobie życia w żadnej innej miejscowości. Osoby najsilniej związane z regionem bądź z Polską w większości również nie chciałyby mieszkać w innej miejscowości (po 59%). Natomiast ponad połowa badanych identyfikujących się najbardziej z Europą chciałaby urządzać sobie życie w innej miejscowości niż obecnie zamieszkiwana (55%).

Tabela 7

Gdyby obecnie mógł(mogła) Pan(i) urządzać sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to czy wybrał(a)by Pan(i):	Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?				
	Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	Z regionem, krainą	Z całym krajem, Polską	Z Europą	Z czymś innym i „trudno powiedzieć”
	w procentach				
– tę samą miejscowość, co obecnie	75	59	59	26	52
– inną miejscowość	21	36	37	55	37
Trudno powiedzieć	4	5	4	18	12

Ogólnie rzecz biorąc, zdecydowana większość Polaków (67%) postawiona przed takim wyborem wskazuje na miejscowość obecnie zamieszkiwaną, co potwierdza silne poczucie przynależności do społeczności lokalnej, ale może także świadczyć o niskiej mobilności polskiego społeczeństwa. Nieco ponad jedna czwarta respondentów (28%) przyznaje, że chętnie zamieszkałaby w innej miejscowości. Najwięcej takich osób jest w młodszych grupach wiekowych – 18–24 lata i 25-34 lata (37% i 36%), wśród respondentów z wykształceniem średnim i wyższym (30% i 32%) oraz oceniających swoje warunki materialne jako dobre (32%). Najbardziej skłonni do zamieszkania w innej miejscowości są uczniowie i studenci – aż 45% z nich wybrałoby inną miejscowość. Chęć do zmiany miejscowości zamieszkania spada wraz z wiekiem – najmniej chętni do takiej decyzji są ludzie starsi, mający 65 lat i więcej, a także respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym oraz emeryci i renciści.

W przypadku alternatywy mieszkać w Polsce albo za granicą – zdecydowana większość Polaków (85%) deklaruje, że woli mieszkać w kraju, a tylko co ósmy (12%) wolałby osiedlić się za granicą.

Podobnie jak w kwestii wyboru miejscowości zamieszkania, osoby silnie związane ze społecznością lokalną rzadziej chciałyby się wyprowadzić za granicę, tak samo jak osoby najbardziej przywiązane do Polski. Za granicą wolałoby mieszkać aż 54% badanych, którzy czują się związani przede wszystkim z Europą, oraz 23% tych, których poczucie przynależności wiąże się z czymś innym niż społeczność lokalna, region, Polska bądź Europa.

Tabela 8

Niezależnie od tego, w jakim jest Pan(i) wieku, w jakiej sytuacji rodzinnej i materialnej, proszę powiedzieć, czy wolał(a)by Pan(i) mieszkać:	Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?				
	Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	Z regionem, krainą	Z całym krajem, Polską	Z Europą	Z czymś innym i „trudno powiedzieć”
	w procentach				
– w Polsce	88	84	89	44	65
– za granicą	9	13	9	54	23
Trudno powiedzieć	3	4	2	3	12

Zmiennymi różnicującymi respondentów pod względem chęci zamieszkiwania w Polsce bądź za granicą są płeć i wiek. Wprawdzie mężczyźni równie często jak kobiety twierdzą, że woleliby mieszkać za granicą (13% i 11%), jednak kobiety chętniej wybierają Polskę (88% wobec 82% mężczyzn). Osoby po 55 roku życia powszechnie deklarują, iż wolałyby mieszkać w Polsce (93%), tylko 4% respondentów z tej grupy wiekowej wolałoby mieszkać za granicą, w przeciwieństwie do badanych w wieku 18–24 lata, z których aż co piąty (20%) chciałby mieszkać poza granicami naszego kraju. Za granicą nieco częściej chcieliby mieszkać także mieszkańcy miast powyżej 100 tys. ludności (16%), osoby pracujące na stanowiskach kierowniczych oraz specjaliści (19%), respondenci nieuczestniczący w praktykach religijnych (18%) oraz badani o poglądach lewicowych (17%).

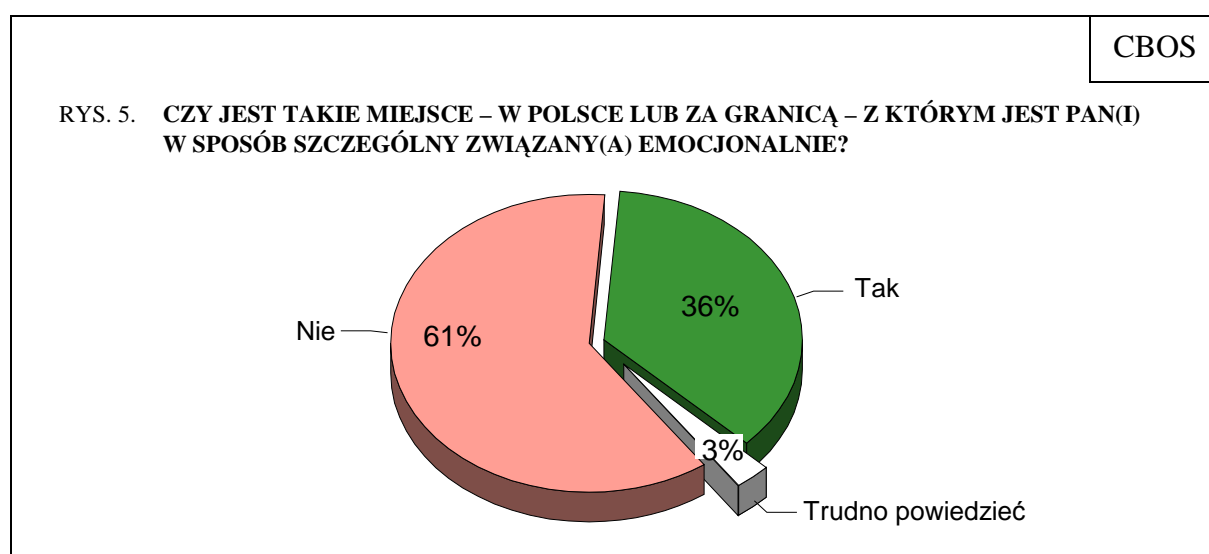
Zamieszkiwanie w kraju preferują przede wszystkim mieszkańcy wsi (87% woli mieszkać w Polsce niż za granicą), osoby z wykształceniem podstawowym (90%), rolnicy (93%), renciści (94%) i emeryci (91%) oraz badani uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (93%).

Mimo że respondenci proszeni byli o niesugerowanie się własną sytuacją rodzinną czy materialną, okazało się, że doświadczenia życiowe znacząco wpływają na ich odpowiedzi. Za granicą częściej chcieliby mieszkać badani, którzy pracowali już kiedyś poza Polską, osoby poważnie rozważające taką możliwość oraz te, których członkowie rodziny obecnie pracują za granicą.

Co ciekawe, zmianę miejsca zamieszkania na inną miejscowość lub chęć wyprowadzenia się za granicę istotnie częściej deklarują osoby bardziej mobilne i elastyczne zawodowo oraz bardziej „nowoczesne”. Wyniki badania pokazały, że respondenci gotowi przekwalifikować się lub nauczyć czegoś nowego, aby znaleźć lepszą pracę, a także korzystający z telefonu komórkowego, z internetu, mający konto w banku, znający języki obce i wyjeżdżający za granicę chętniej rozważają możliwość przeprowadzki do innej

miejsowości bądź za granicę. Prawdopodobnie takie osoby czują się bardziej pewne siebie i tego, że ułożenie sobie życia w innym miejscu nie byłoby zadaniem ponad ich siły oraz że dobrze poradziłyby sobie w takiej sytuacji. Być może wyższy status społeczny oraz posiadanie umiejętności potrzebnych w nowoczesnym świecie rozbudza chęci do zmian i daje odwagę wprowadzania ich w życie lub chociażby pozwala na myślenie o nich w kategoriach możliwych scenariuszy.

Szczególny związek emocjonalny z jakimś miejscem – w Polsce lub za granicą – deklaruje nieco ponad jedna trzecia Polaków (36%), większość zaś (61%) twierdzi, że nie ma takiego miejsca.

O istnieniu miejsca, z którym łączy respondenta więź emocjonalna, częściej niż inni mówią ci, którzy mieszkają w dużych i największych miastach (odpowiednio: 43% i 55%), najrzadziej natomiast mieszkańcy wsi (28%). Deklaracje, że jest takie miejsce, znacząco częściej składają respondenci z wykształceniem średnim (44%) i wyższym (55%), niż ci, którzy mają wykształcenie podstawowe (27%) lub zasadnicze zawodowe (25%). W grupach społeczno-zawodowych najwięcej respondentów przyznających, że istnieje miejsce, które ma dla nich szczególne znaczenie emocjonalne, jest wśród przedstawicieli kadry kierowniczej oraz specjalistów (62%), najmniej zaś wśród robotników niewykwalifikowanych (22%). Zależność od wysokości dochodów na osobę w rodzinie oraz od subiektywnej oceny własnych warunków materialnych jest wprost proporcjonalna, to znaczy im wyższe dochody oraz im lepsza ocena warunków materialnych, tym częściej badani przyznają, że w Polsce lub za granicą jest takie miejsce, z którym łączy ich szczególna więź emocjonalna.

Szczególny związek emocjonalny z danym miejscem dla każdego oznacza prawdopodobnie coś innego. Respondenci, którzy przyznali, że jest takie miejsce, z którym łączy ich szczególna więź emocjonalna, zostali poproszeni o doprecyzowanie, co to za miejsce oraz dlaczego czują się z nim związani. Nieco ponad dwie trzecie z nich (69%) przyznało, że znajduje się ono w Polsce, jedna czwarta (24%) – że za granicą, a pozostali (7%) nie potrafili jednoznacznie określić, czy to miejsce jest w kraju czy poza jego granicami.

Nie wszyscy ankietowani podali uzasadnienie silnej więzi emocjonalnej z danym miejscem. Wśród tych, którzy ujawnili źródło tej więzi, ponad jedna trzecia (36%) wymieniła miejsce swego urodzenia i dzieciństwa lub miejscowość pochodzenia rodziny jako miejsce o szczególnym znaczeniu emocjonalnym. Dla 18% respondentów uzasadniających swój związek z jakimś miejscem ważne okazały się miejscowości, które odwiedzali jako turyści, określane jako piękne, dobre do wypoczynku, które po prostu im się podobają. W przypadku kolejnych 17% osób o szczególnym związku emocjonalnym z konkretnym miejscem zdecydował fakt, iż mieszka lub mieszkała tam ich rodzina bądź znajomi. Mniej badanych podało obecne miejsce zamieszkania jako to, z którym łączy ich silna więź emocjonalna (12%), a jeszcze mniej wymieniło miejscowość, w której kiedyś mieszkało, pracowało lub studiowało (9%).

Tegoroczne dane wskazują, że od roku 2004 wzrosła liczba Polaków identyfikujących się ze społecznością lokalną, miejscowością zamieszkania, natomiast nie zmieniły się odsetki osób mających poczucie przynależności do wspólnoty narodowej i europejskiej.

Coraz silniejsze przywiązanie do społeczności lokalnych po pięciu latach obecności Polski w Unii Europejskiej jest zjawiskiem interesującym, a może nawet nieco zaskakującym. Zwłaszcza, jeśli zestawimy je z obserwowaną zależnością od wykształcenia i statusu materialnego badanych, ich mobilności zawodowej i „nowoczesności”. Okazuje się, że Polacy gorzej wykształceni, zamieszkujący wsie i mniejsze miejscowości, mało mobilni i w mniejszym stopniu „nowocześni” częściej przywiązani są do swoich społeczności lokalnych i „małych ojczyzn”. Z drugiej jednak strony coraz więcej jest Polaków dobrze

wykształconych, legitymujących się dyplomami wyższych uczelni, a społeczeństwo polskie – pomimo kryzysu gospodarczego – jest coraz zamożniejsze i nowocześniejsze. Skąd więc zwrot w kierunku społeczności lokalnych?

Kolejne badania pokażą, w jakim kierunku postępować będą (jeśli oczywiście będą się zmieniać) przemiany poczucia przynależności grupowej: czy Polacy zwrócą się jeszcze bardziej w stronę lokalnych wspólnot czy też częściej będą łączyć swoją tożsamość z większymi społecznościami – regionem, Polską oraz Europą.

Opracowała
Anna JAŚKIEWICZ

A N E K S

Tabela 1

		Z czym czuje się Pan(i) najbardziej związany(a)?					Liczba osób	
		Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	Z regionem, krainą	Z całym krajem, Polską	Z Europą	Z czymś innym		Trudno powiedzieć
		%	%	%	%	%		%
Ogółem		61	12	19	3	3	2	1095
Płeć	Mężczyźni	58	16	18	4	3	2	516
	Kobiety	64	9	19	3	4	1	579
Wiek	18-24 lata	57	12	19	6	6	1	159
	25-34	54	14	22	4	4	3	209
	35-44	61	13	13	6	4	3	161
	45-54	61	15	20	1	2	1	190
	55-64	64	10	20	3	2	1	184
	65 lat i więcej	70	10	16	1	1	2	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	13	14	3	1	2	403
	Miasto do 20 tys.	67	13	14	3	3	1	148
	20-100 tys.	63	13	18	3	3	0	213
	101-500 tys.	57	10	25	3	3	3	181
	501 tys. i więcej mieszk.	43	14	30	5	8	1	150
Wykształcenie	Podstawowe	68	12	16	2	1	1	284
	Zasadnicze zawodowe	66	11	13	4	4	2	276
	Średnie	59	14	19	3	4	1	374
	Wyższe	46	12	32	5	4	1	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	17	29	3	4	2	87
	Średni personel, technicy	60	10	19	5	5		40
	Pracownicy adm.-biurowi	56	16	22	3	3		72
	Pracownicy usług	62	10	11	3	9	5	48
	Robotnicy wykwalifikowani	59	18	15	2	4	1	149
	Robotnicy niewykwalifik.	67	11	9	7		6	66
	Rolnicy	77	12	9			3	58
	Pracujący na własny rach.	45	13	36	2	3		37
Bierni zawodowo	Renciści	73	9	8	5	2	2	88
	Emeryci	66	10	21	2	2	0	227
	Uczniowie i studenci	45	14	27	9	6		94
	Bezrobotni	73	8	16	1		2	66
	Gospodynie domowe i inni	61	9	18	5	5	2	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	58	12	21	3	3	2	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	60	16	15	3	4	3	102
	sekt. prywat. poza rolnict.	53	15	22	4	5	1	233
	prywatnym gosp. rolnym	69	14	13	2		1	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	67	12	17	1	2	1	198
	501-750	71	12	9	3	2	2	181
	751-1000	63	14	18	4	1	0	190
	1001-1500	51	14	28	2	5		133
	Powyżej 1500 zł	46	14	27	6	6	1	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	71	7	13	3	3	3	181
	Średnie	62	13	17	4	2	2	488
	Dobre	56	13	23	3	4	0	426
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	66	9	18		8		53
	Raz w tygodniu	66	10	19	2	3	1	530
	1-2 razy w miesiącu	57	18	16	3	2	3	193
	Kilka razy w roku	59	10	19	6	3	2	212
	W ogóle nie uczestniczy	46	19	20	9	4	2	107
Poglądy polityczne	Lewica	52	17	20	8	3		163
	Centrum	64	14	17	2	3	1	315
	Prawica	52	14	26	4	3	2	336
	Trudno powiedzieć	75	6	11	2	3	4	281

Tabela 2

		Z czym czuje się Pan(i) związany(a) w drugiej kolejności?						Liczba osób
		Ze społecznością lokalną, miejscowością, w której mieszkam	Z moim regionem, krainą	Z całym krajem, Polską	Z Europą	Z czymś innym	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		22	41	26	6	2	3	1096
Płeć	Mężczyźni	23	41	24	6	2	4	517
	Kobiety	22	41	27	5	2	3	579
Wiek	18-24 lata	19	37	28	8	4	5	159
	25-34	26	38	23	7	2	4	209
	35-44	16	41	32	5	2	3	162
	45-54	22	46	20	8	1	2	190
	55-64	22	38	29	4	2	4	184
	65 lat i więcej	28	44	23	1	1	3	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	25	45	21	4	2	4	404
	Miasto do 20 tys.	16	51	25	4	3	1	148
	20-100 tys.	24	36	29	7	2	2	213
	101-500 tys.	24	37	24	7	2	6	181
	501 tys. i więcej mieszk.	18	33	34	8	3	4	150
Wykształcenie	Podstawowe	22	46	24	3	1	3	284
	Zasadnicze zawodowe	24	42	23	2	5	4	276
	Średnie	20	38	29	8	2	4	375
	Wyższe	26	36	25	11	1	2	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	22	37	24	15		2	87
	Średni personel, technicy	12	53	23	5	3	4	40
	Pracownicy adm.-biurowi	22	42	24	8		4	73
	Pracownicy usług	13	49	23	6		8	48
	Robotnicy wykwalifikowani	17	45	23	5	6	4	149
	Robotnicy niewykwalifik.	22	37	33		2	7	66
	Rolnicy	16	52	25	1	3	3	58
Pracujący na własny rach.	26	38	29	7			37	
Bierni zawodowo	Renciści	20	44	24	3	2	6	88
	Emeryci	30	39	26	2	1	2	227
	Uczniowie i studenci	25	27	34	9	3	1	94
	Bezrobotni	19	50	22	6		3	66
	Gospodynie domowe i inni	32	31	21	8	3	5	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	20	40	30	5	2	3	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	19	45	21	8	1	6	103
	sekt. prywat. poza rolnict.	19	43	23	8	4	4	233
	prywatnym gosp. rolnym	20	45	29	2	3	1	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	27	46	20	4	1	2	198
	501-750	17	45	27	4	2	4	181
	751-1000	20	43	23	7	6	2	190
	1001-1500	25	43	22	8	1	2	134
	Powyżej 1500 zł	24	30	33	9	1	3	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	17	48	26	3	1	5	181
	Średnie	24	42	24	3	2	4	488
	Dobre	23	37	27	10	2	2	427
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	45	19	3	3	7	53
	Raz w tygodniu	26	40	24	5	2	3	531
	1-2 razy w miesiącu	22	47	22	4	1	3	193
	Kilka razy w roku	18	41	28	7	1	5	212
	W ogóle nie uczestniczy	14	30	36	10	6	4	107
Poglądy polityczne	Lewica	19	38	30	9	2	2	164
	Centrum	21	41	26	5	4	3	315
	Prawica	27	36	26	7	1	2	336
	Trudno powiedzieć	20	47	22	3	1	6	281

Tabela 3

		Gdyby obecnie mógł (mogła) Pan(i) urządzić sobie życie w dowolnie wybranej miejscowości, to czy wybrał(a)by Pan(i):			Liczba osób
		tę samą miejscowość, co obecnie	inną miejscowość	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		67	28	5	1095
Płeć	Mężczyźni	68	25	7	516
	Kobiety	67	29	4	579
Wiek	18-24 lata	60	37	3	159
	25-34	57	36	6	209
	35-44	59	32	9	161
	45-54	68	27	5	190
	55-64	73	23	4	184
	65 lat i więcej	86	11	3	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	30	4	403
	Miasto do 20 tys.	63	32	6	148
	20-100 tys.	71	24	4	213
	101-500 tys.	71	24	5	181
	501 tys. i więcej mieszk.	65	27	8	150
Wykształcenie	Podstawowe	74	23	2	284
	Zasadnicze zawodowe	68	25	6	275
	Średnie	65	30	5	375
	Wyższe	60	32	8	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	28	9	87
	Średni personel, technicy	54	40	6	40
	Pracownicy adm.-biurowi	66	30	4	73
	Pracownicy usług	70	27	3	48
	Robotnicy wykwalifikowani	59	34	7	149
	Robotnicy niewykwalifik.	63	30	7	65
	Rolnicy	71	20	9	58
	Pracujący na własny rach.	58	32	10	37
Bierni zawodowo	Renciści	75	19	6	88
	Emeryci	83	14	2	227
	Uczniowie i studenci	52	45	3	94
	Bezrobotni	64	33	3	66
	Gospodynie domowe i inni	68	31	1	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	60	32	8	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	66	33	1	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	61	32	7	233
	prywatnym gosp. rolnym	66	24	10	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	66	31	4	198
	501-750	66	30	4	181
	751-1000	72	24	3	190
	1001-1500	69	29	2	134
	Powyżej 1500 zł	66	29	5	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	65	26	9	181
	Średnie	70	25	6	488
	Dobre	66	32	2	426
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	70	26	4	53
	Raz w tygodniu	73	23	5	530
	1-2 razy w miesiącu	63	35	3	193
	Kilka razy w roku	62	31	7	212
	W ogóle nie uczestniczy	60	32	8	107
Poglądy polityczne	Lewica	62	34	5	164
	Centrum	69	24	6	315
	Prawica	68	28	4	336
	Trudno powiedzieć	68	27	4	280

Tabela 4

		Niezależnie od tego, w jakim jest Pan(i) wieku, w jakiej sytuacji rodzinnej i materialnej, proszę powiedzieć, czy wolał(a)by Pan(i) mieszkać:			Liczba osób
		w Polsce	za granicą	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		85	12	3	1096
Płeć	Mężczyźni	82	13	5	517
	Kobiety	88	11	1	579
Wiek	18-24 lata	79	20	1	159
	25-34	82	12	6	209
	35-44	78	18	3	162
	45-54	84	13	3	190
	55-64	93	4	3	184
	65 lat i więcej	93	4	3	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	87	10	4	404
	Miasto do 20 tys.	85	12	3	148
	20-100 tys.	87	9	3	213
	101-500 tys.	81	16	3	181
	501 tys. i więcej mieszk.	83	15	2	150
Wykształcenie	Podstawowe	90	8	2	284
	Zasadnicze zawodowe	83	14	4	276
	Średnie	83	12	5	375
	Wyższe	86	13	1	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	80	19	1	87
	Średni personel, technicy	71	18	11	40
	Pracownicy adm.-biurowi	87	10	3	73
	Pracownicy usług	79	17	4	48
	Robotnicy wykwalifikowani	78	17	4	149
	Robotnicy niewykwalifik.	78	14	7	66
	Rolnicy	93	4	4	58
Pracujący na własny rach.	87	10	3	37	
Bierni zawodowo	Renciści	94	4	2	88
	Emeryci	91	5	3	227
	Uczniowie i studenci	83	17	1	94
	Bezrobotni	87	12	2	66
	Gospodynie domowe i inni	86	14		63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	75	20	6	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	82	13	5	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	80	18	2	233
	prywatnym gosp. rolnym	89	7	4	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	87	12	1	198
	501-750	91	7	3	181
	751-1000	86	13	1	190
	1001-1500	85	13	1	134
	Powyżej 1500 zł	83	13	4	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	85	10	5	181
	Średnie	85	12	4	488
	Dobre	85	13	2	427
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	93	5	3	53
	Raz w tygodniu	89	9	2	531
	1-2 razy w miesiącu	83	12	5	193
	Kilka razy w roku	81	17	2	212
	W ogóle nie uczestniczy	77	18	6	107
Poglądy polityczne	Lewica	79	17	4	164
	Centrum	88	10	2	315
	Prawica	88	9	3	336
	Trudno powiedzieć	82	13	5	281

Tabela 5

		Czy jest takie miejsce – w Polsce lub za granicą – z którym jest Pan(i) w sposób szczególny związany(a) emocjonalnie?			Liczba osób
		Tak %	Nie %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		36	61	3	1095
Płeć	Mężczyźni	34	63	3	516
	Kobiety	38	59	3	579
Wiek	18-24 lata	30	68	2	159
	25-34	36	61	3	209
	35-44	37	59	4	161
	45-54	39	58	3	190
	55-64	42	57	1	184
	65 lat i więcej	33	62	5	192
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	68	4	403
	Miasto do 20 tys.	33	64	4	148
	20-100 tys.	35	61	4	213
	101-500 tys.	43	56	1	181
	501 tys. i więcej mieszk.	55	44	1	150
Wykształcenie	Podstawowe	27	70	3	284
	Zasadnicze zawodowe	25	72	3	275
	Średnie	44	53	3	375
	Wyższe	55	43	3	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	36	2	87
	Średni personel, technicy	40	58	3	40
	Pracownicy adm.-biurowi	41	56	2	73
	Pracownicy usług	28	72		48
	Robotnicy wykwalifikowani	37	60	3	149
	Robotnicy niewykwalifik.	22	76	3	65
	Rolnicy	28	68	4	58
Pracujący na własny rach.	44	53	3	37	
Bierni zawodowo	Renciści	36	61	3	88
	Emeryci	38	57	5	227
	Uczniowie i studenci	34	65	2	94
	Bezrobotni	25	72	3	66
	Gospodynie domowe i inni	27	72	1	63
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	44	53	2	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	33	65	2	103
	sekt. pryw. poza rolnict.	43	54	3	233
	prywatnym gosp. rolnym	29	66	5	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	27	72	1	198
	501-750	28	70	2	181
	751-1000	30	69	1	190
	1001-1500	46	50	4	134
	Powyżej 1500 zł	58	39	3	149
Ocena własnych war. mater.	Złe	28	69	4	181
	Średnie	33	63	4	488
	Dobre	44	54	2	426
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41	55	4	53
	Raz w tygodniu	34	62	4	530
	1-2 razy w miesiącu	32	64	3	193
	Kilka razy w roku	40	59	1	212
	W ogóle nie uczestniczy	46	52	2	107
Poglądy polityczne	Lewica	41	56	3	164
	Centrum	39	58	3	315
	Prawica	38	60	2	336
	Trudno powiedzieć	28	68	4	280